

יש עם מי לדבר **רשמים מפגישות בקהיר ובעמאן על יוזמת השלום הערבית**

פרופ' אלי פודה*

רשמים ממפגשים אזוריים, דו"ח מספר 11, יולי 2013

רשמים ממפגשים אזוריים היא סדרת פרסומים שמציגה תובנות מאירועים בהם משתתפים נציגים מישראל וממדינות ערביות ומוסלמיות שכנות. בתקופה בה ערוצי ההידברות בין ישראל לבין האזור מצומצמים ביותר, אנו מייחסים חשיבות להפצת מידע על עצם היתכנותו של דיאלוג מדיני אזורי ועל התכנים העולים במפגשים מסוג זה. זהו כלי להגברת ההבנה האזורית בישראל, לקידום השלום ולעידוד השתלבותה האזורית של ישראל.

סדרת פגישות בקהיר ובעמאן הראתה כי בצד הערבי קיימים גורמים - רבים יותר מבעבר - המעוניינים להכיר ולהידבר עם ישראלים. האביב הערבי לא פתר את הבעיות של המדינה הערבית, אולם הוא הסיר חלק מהעכבות שחסמו את הדיאלוג עם גורמי החברה האזרחית. בעולם הערבי עדיין מחכים לתשובה ישראלית ביחס ליוזמת השלום הערבית, אשר תפרוץ את הדרך לשלום ותאפשר לישראל ולמדינות ערב המתונות לממש את האינטרסים המשותפים שלהן.

אחת ההצלחות הגדולות של ממשלות נתניהו הייתה ביכולת לשכנע רבים בחברה הישראלית שאין פרטנר בצד הפלסטיני והערבי. ואולם, פגישות בקהיר ועמאן שנערכו בחודש האחרון, עוד לפני פרוץ המהפכה השנייה במצרים, עם עשרות אינטלקטואלים, אנשי אקדמיה ופעילים בחברה האזרחית ממצרים, ירדן, פלסטין, סוריה, לבנון וערב הסעודית מלמדים כי הנכונות לנהל דיאלוג לקידום השלום בצדו האחר של הסכסוך לא פסה מן העולם.

השיחות היו חלק מפרוייקט משותף של אג'יק - מכון הנגב בצד הישראלי והמרכז לדימוקרטיה וקידום קהילתי במזרח ירושלים בצד הפלסטיני, שמטרתו לקדם את יוזמת השלום הערבית בישראל ובעולם הערבי. ההזמנה לביקור בקהיר הגיעה מטעם המועצה המצרית ליחסי חוץ המאגדת בתוכה מאות דיפלומטים לשעבר ואנשי אקדמיה - גוף התומך בקידום השלום בין ישראל ושכנותיה. בפגישה בעמאן היו אמורים להשתתף שלושה חברי כנסת ישראלים אולם השתתפותם בוטלה בשל סיבות ביטחוניות לא ברורות.

השיחות עם עשרות הפעילים עסקו במגוון של נושאים פוליטיים אולם הן התמקדו באפשרויות למנף את יוזמת השלום הערבית, במיוחד לאור פעילותו האינטנסיבית של מזכיר המדינה האמריקני, ג'ון קרי, והצהרה של וועדת המעקב ליישום יוזמת השלום הערבית, אשר הביעה נכונות לקבל תיקונים קלים בגבולות 1967, בניגוד למה שהופיע ביוזמה המקורית מ-2002.

* **פרופ' אלי פודה** מלמד בחוג ללימודי אסלאם ומזרח תיכון באוניברסיטה העברית בירושלים, וחבר ועד מנהל במיתוים - המכון הישראלי למדיניות-חוץ אזורית.

ניתן לסכם את השיחות הרבות בכמה טיעונים שחזרו על עצמם בכל הדיונים: המצב הנוכחי בעולם הערבי, ובמיוחד האביב הערבי, יצרו הזדמנות היסטורית לקדם את יוזמת השלום הערבית; הכדור נמצא במגרש הישראלי משום שישראל מעולם לא הגיבה רשמית ליוזמה; תחושת הביטחון הישראלית הינה אשלייה אשר עלולה להתפוגג אם תתחיל אינתיפאדה פלסטינית בעקבות המשכו של המבוי המדיני הסתום; הממשלה בישראל אינה פרטנר לשלום: אי הענותה ליוזמת השלום הערבית, כמו גם המשך ההתנחלויות, מלמדים כי ההצהרות לשלום הינן רטוריקה בלבד; המפתח לשינוי נמצא אצל נתניהו אולם נראה כי הוא אינו רוצה – או אינו יכול – לאמץ מדיניות נועזת; ולבסוף, בין ישראל והמדינות הפרגמטיות יש אינטרסים ביטחוניים משותפים.

טיעונים אלו – לפחות בחלקם – הינם מראה של הטיעונים הישראליים, במיוחד בשאלת אי-הימצאותו של פרטנר בצד השני של הסכסוך. קיומם של טיעוני ראי הינה נפוצה במצבי קונפליקט, אולם השאלה היא כיצד מתגברים עליהם?

אחת המסקנות המשותפות של הדיונים הייתה ההערכה, כי יש צורך לעבוד בתוך החברה האזרחית הישראלית על מנת להגביר את המודעות לקיומה ויתרונותיה של יוזמת השלום הערבית. סקר של "ישראל יוזמת", שנערך במאי 2013, מגלה, כי 37% מהחברה היהודית כלל לא שמעו עליה, 37% שמעו עליה אך כלל לא יודעים פרטים, 21% יודעים מעט מאוד, ורק 6% יודעים פרטים רבים. בקיצור, 74% אינם מכירים כלל את פרטי היוזמה. זה נתון מדאיג ביותר המלמד על מידת הבורות והבערות בחברה הישראלית. עוד לפי נתוני הסקר, 69% יתמכו ביוזמה אם נתניהו יאמץ אותה. הקמתה של השדולה בכנסת למען פיתרון הסכסוך הישראלי-ערבי, בעיקר על בסיס יוזמת השלום הערבית, בהשתתפות ארבעים חברי כנסת, הינה צעד מבורך, אולם דבר זה אינו יכול לבוא במקום עבודת שטח שנועדה להגביר את המודעות לקיומה של היוזמה.

המשתתפים הישראליים בדיונים הדגישו את החשיבות של הופעת פעילים ערביים בתקשורת הערבית מצד אחד ובתקשורת הישראלית מצד שני, וזאת על אף קשיי החשיפה הקיימים בשל האווירה הלא אוהדת לישראל ברחוב הערבי. החשיבות המיוחדת לנקודה זו נובעת מכך שהופעת אינטלקטואלים ערביים בתקשורת הישראלית תקהה או תפיג את אי האמון השורר בין שני הצדדים ותסייע לשכנע גורמים בחברה הישראלית כי יש עם מי לדבר בצד הערבי.

הפגישות בקהיר ובעמאן הדגישו את העובדה כי בצד הערבי קיימים גורמים – רבים יותר מבעבר – המעוניינים להכיר ולהידבר עם ישראלים. האביב הערבי לא פתר את הבעיות של המדינה הערבית, אולם הוא הסיר חלק מהעכבות שחסמו את דיאלוג עם גורמי החברה האזרחית.

עשרים שנה לאחר חתימת הסכמי אוסלו, הסקפטיות הקיימת בחברה הישראלית כלפי קיומם של אלמנטים החותרים לשלום בצד הערבי והפלסטיני הינה אולי מובנת לאור הכישלונות לסיים את הסכסוך. ואולם, הכרה כי המנהיגות והחברה בישראל תרמו לכישלון זה באי היכולת לזהות הזדמנויות היסטוריות ולנצלן תוביל להבנה, כי מתחוללים שינויים גם בעולם הערבי היוצרים תשתית לקיום דיאלוג שעשוי להוביל לפיתרון של הסכסוך בעתיד הקרוב.